

SPRÁVA O VEDECKO-VÝSKUMNEJ ČINNOSTI
ÚSTAVU VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA A HYGIENY LF UPJŠ
ZA ROK 2022

1. Vedeckovýskumná kapacita a jej využitie na riešenie vedeckých projektov v roku 2022

Všetci zamestnanci ústavu sú zapojení do riešenia projektov.

2. Ceny za vedu, resp. iné ocenenia a vyznamenania získané zamestnancami fakulty v roku 2022 za výsledky vo výskume

nemáme

3. Publikačná a prednášková činnosť fakulty v roku 2022

4. Vedecké podujatia v roku 2022

nemáme

5. Realizačné výstupy z riešenia projektov, vývoj a transfer technológií, spolupráca s praxou a podnikateľská činnosť

V rámci riešených grantových a inštitucionálnych projektov resp. HZ a štátnych objednávok pre domáce aj zahraničné subjekty:

- poradenská, recenzná a iná expertná činnosť

Rimárová – expert 6 projektov posudzovanie v rámci programu Horizont EU – v rámci konfliktu záujmov neuvádzam sumu projektov, ani nemám informácie, ktoré granty v konečno dôsledku projekt obdržali.

Rimárová – expert 6 projektom **Marie Skłodowska-Curie Individual Fellowships** poskytovaných individuálne vedcom s príchodom do európskych výskumných inštitúcií.

- inú zmluvnú aj nezmluvnú spoluprácu s praxou –

Spolupráca s RÚVZ pri výučbe a výskume

6. Významné vedeckovýskumné výsledky UPJŠ LF

Najvýznamnejšie výsledky

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V2 - Vedecký výstup publikačnej činnosti ako časť editovanej knihy alebo zborníka

JURIŠ, Peter - DIABELKOVÁ, Jana - BÁRTA, Richard - SABO, Stanislav:

Analýza šírenia sa vírusu SARS-CoV-2 v prostredí zariadení sociálnych služieb a zdravotníckej starostlivosti.

Zborník vedecko výskumných prác s názvom "Zdravotné a sociálne problémy seniorov v súčasnosti": S príležitosti Medzinárodného dňa seniorov (1.október, 2022). Novy Sad: **Pharm Advice Plus**, 2022. s. 182-185. ISBN 9788682536000.

SARS-CoV-2 sa prenáša kvapôčkami, napriek tomu je dôležité sa venovať a jednotlivým environmentálnym zložkám ako potenciálnym rizikám prenosu. Bolo preukázané, že vírus môže na rôznych povrchoch materiálov (kovy, plasty, drevo atď.) ako aj na rukách osôb prežívať niekoľko hodín. Doteraz však neexistujú vedecké dôkazy o prenose koronavírusu potravinami. Pomocou techník detekcie DNA/RNA bol zistený genetický materiál z vírusu aj vo vzorkách odpadových vôd odobratých z čistiarní odpadových vôd od marca 2020 v Holandsku. Fakt, že bolo v odpadovej vode detekované RNA vírusu Corona (Covid-19) neznamena, že sa jedná o aktívny, živý vírus. Detekcia RNA vírusu v odpadových vodách môže pomôcť epidemiológom študovať šírenie epidémie, pomôcť skôr zachytiť nástup ďalšej vlny nákazy a vyhodnotiť prítomnosť vírusu v komunite, najmä s cieľom exprimovať asymptomatických jedincov.

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

MAKOVICKÝ, Peter - MAKAREVICH, Alexander Vladimirovic - MAKOVICKÝ, Pavol - SEIDAVI, Alireza - VANNLICCI, Luca - RIMÁROVÁ, Kvetoslava:

Benign ovarian teratoma in the dog with predominantly nervous tissue: A case report.

Veterinárni medicína, 67, 2 (2022), - 104, ISSN 0375-8427.

Ovariálne teratómy sú zriedkavé neoplazmy u sučiek a sú charakterizované proliferáciou tkanív embryonálneho pôvodu. Väčšina terátómov je benígna, ale pre lekárov je dôležitá histologická diagnóza. Hoci psie teratómy nie sú časté, no vyskytujú sa novotvary a stretávame sa skôr s ich benígnym variantom. Cieľom tohto článku je popísať nezhubný ovariálny teratóm u psa - sučky, ktorá bola nájdená na ulici. Bola vykonaná bilaterálna ovariohysterektómia a následné histologické vyšetrenie odhalilo benígny ovariálny teratóm, vyšetrenie sa vykonalo aj histochemicky a imunohistochemicky. Na základe ultrasonografickej diagnostiky a histopatologických rozborov sme preukázali výskyt benígneho ovariálneho terátómu u psa. Podporené z grantov: **KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

BORDEA, Mădălina Adriana - COSTACHE, Carmen - GRAMA, Alina - FLORIAN, Alexandru Ioan - LUPAN, Iulia - SAMASCA, Gabriel - DELEANU, Diana - MAKOVICKÝ, Peter - MAKOVICKÝ, Pavol - RIMÁROVÁ, Kvetoslava:

Cytokine Cascade in Kawasaki Disease Versus Kawasaki-Like Syndrome.

Physiological research, 71, 1 (2022), 17 – 27, ISSN 1802-9973.

Kawasakiho choroba (KD) je cievna systémová vaskulitída, ktorá sa vyskytuje prevažne u detí mladších ako päť rokov. Ide o akútny febrilný stav, pri ktorom sú aneurizmy koronárnych artérií a myokarditída najčastejšími kardiovaskulárnymi komplikáciami. Najčastejšie je charakterizovaná hypercytokinémiou. Etiopatogenéza KD nie je úplne objasnená. Tento prehľad syntetizuje nedávny pokrok v patofyziológii a možnostiach liečby KD. Podľa rôznych štúdií zohrávajú v patogenéze hlavnú úlohu genetické, infekčné a autoimunitné faktory. Koronavírusové ochorenie 2019 (COVID-19) spôsobené ťažkým akútnym respiračným syndrómom koronavírus 2 (SARS-CoV-2) môže u detí a dospelých vyvolať abnormálnu systémovú zápalovú reakciu. Podporené z grantov: **KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

BABJAKOVÁ, Jana - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - WEITZMAN, Michael - BUŠOVÁ, Milena - JURKOVIČOVÁ, Jana - DORKO, Erik - ARGALÁŠOVÁ, Ľubica:

E-cigarette use, opinion about harmfulness and addiction among university students in Bratislava, Slovakia.

Central European Journal of Public Health, 30 (2022), 50 – 56, ISSN 1210-7778.

Práca sa zaoberá skúmaním používania elektronických cigariet (EC) medzi študentmi medicíny, ich znalosti a presvedčenie (názor na škodlivosť a potenciál závislosti) a taktiež vnímanie rizika. Prierezový, anonymný online e-mailový prieskum sa uskutočnil medzi študentmi medicíny, prostredníctvom študijného oddelenia odoslaním e-mailov s odkazom na prieskum. Účastníci vyplnili online dotazník upravený z amerického prieskumu o tabaku a alternatívnych tabakových produktoch. Zahŕňal otázky o osobnom používaní EC, vnímaní škodlivosti a ich spojitosti s príčinami ochorení. Výsledky celkovo poukazujú na vysokú spotrebu tabakových výrobkov a nedostatočnú informovanosť študentov medicíny, budúcich poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Práca zdôrazňuje potrebu intervencie v tejto oblasti na lekárske fakultách a podpory ďalšieho monitoringu na Slovensku a v iných krajinách a upozorňuje na pretrvávajúci nedostatok regulácie EC. Podporené z grantov: **KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485, VVGS-2020-1662**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

VACKOVÁ, Jitka - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - MOTLOVÁ, Lenka - ŠVESTKOVÁ, Renata - FICHTNEROVÁ, Eva - KUŽELKOVÁ, Anna - DORKO, Erik - KAŇUKOVÁ, Lívia DOK-51-I - DIABELKOVÁ, Jana - SHURANOVÁ, Lesia - BENDOVIÁ, Markéta:

Generational differences in selected aspects of social situation and health status of foreigners living in the Czech Republic.

Central European Journal of Public 30 (2022), 68 – 74, ISSN 1210-7778.

Demografická diferenciacia spôsobená históriou migrácie v Českej a Slovenskej republike vedie k analýze generačných rozdielov v skupinách cudzincov žijúcich v Českej republike a vplyvu generačných rozdielov na vybrané aspekty ich života. Sociálna situácia a vnímané zdravie sú kľúčovou výskumnou otázkou, či a do akej miery sa líšia jednotlivé generácie cudzincov od seba a aký to malo dopad na ich sociálnu situáciu a zdravotné determinanty. Najstaršia generácia cudzincov je najlepšie integrovaná v Českej republike Táto generácia je schopná ponúknuť imigrantom nové efektívne integračné stratégie. Svoj subjektívny zdravotný stav však hodnotia o stupeň horšie v porovnaní s českými seniormi, toto zistenie by malo viesť k nastaveniu preventívnych programov súvisiacich so zdravým životným štýlom, vrátane životného štýlu pre cudzincov žijúcich v ČR.

KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485, VVGS-2020-1662

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

RIMÁROVÁ, Kvetoslava - SAMASCA, Gabriel - MAKOVICKÝ, Pavol - ŽÁKOVÁ, Petra - LUPAN, Iulia - DORKO, Erik - DIABELKOVÁ, Jana - KAŇUKOVÁ, Livia DOK - JENČA, Andrej - PETRÁŠOVÁ, Adriana - KLUKOVÁ, Dana - SILAGHI, Ciprian - MAKOVICKÝ, Peter:

Genetically Modified Rodent Models and Celiac, Non-celiac Gluten Sensitivity: A Minireview

Central European Journal of Public 30 (2022), 27 – 31, ISSN 1210-7778.

Celiakia - Celiac disease (CD) je ochorenie, ktoré postihuje deti aj dospelých. Počas niekoľkých posledných desaťročí bolo pomocou vylepšených diagnostických nástrojov identifikovaných niekoľko nových atypických prípadov. Na druhej strane nástup CD v neskoršom veku, vrátane atypických foriem CD, ktorých klinický obraz sa prekrýva s inými autoimunitnými ochoreniami, ukazuje, že v súčasnosti existuje niekoľko neznámych génových mutácií, ktoré by mohli byť zodpovedné za rozvoj ochorenia. Neceliakálna gluténová senzitivita (NCGS) je entita zahrnutá požitím lepku, čo vedie k črevným alebo extraintestinálnym symptómom, ktoré sa zlepšia po odstránení lepku z výživy. Diskutuje sa o vzťahoch medzi histologickými zmenami tenkého čreva a patológiou iných orgánov. Výsledky výskumu dokumentujú, že zmeny majú podobné genetické pozadie a môžu sa rozvinúť do závažných autoimunitných systematických ochorení, vrátane zápalu tenkého čreva pripomínajúceho atypické CD alebo NCGS.

KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485, VVGS-2020-1662

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

KONRÁDYOVÁ, Nika DOK - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - DIABELKOVÁ, Jana - URDZÍK, Peter - DORKO, Erik - ANDRAŠČÍKOVÁ, Štefánia:

Potential differences in occurrence of preterm births according to quality of relationship between mothers and fathers of the children.

Central European Journal of Public 30 (2022), 63 – 67, ISSN 1210-7778.

Predčasný pôrod je závažnou tehotenskou komplikáciou, ktorú ovplyvňujú mnohé biologické, ale aj psychosociálne faktory. Viaceré štúdie preukázali, že pozitívny vzťah matky k otcovi dieťaťa znižuje stres, úzkosť a depresiu matky počas tehotenstva, podporuje zdravší životný štýl matky a má tak pozitívny vplyv na tehotenstvo ako také. Tento výskum, dotazníkovou metódou bol preto zameraný na identifikáciu možných rozdielov vo výskyte predčasných pôrodov u matiek v závislosti od kvality vzťahu s otcom ich dieťaťa. Dotazník zameraný na získanie popisných údajov o matke a jej dieťati a dotazník zameraný na zistenie kvality vzťahu - Quality of Relationship Inventory (QRI) boli distribuované. Výsledky preukázali pozitívny vplyv partnerov na tehotenstvo a celkovú pohodu matiek. Naš výskum však nepotvrdil pozitívny vplyv kvality vzťahu matky a otca jej dieťaťa na zníženie výskytu predčasných pôrodov. Na objasnenie toho, ako konkrétne a či vôbec môže kvalita vzťahu medzi rodičmi ovplyvniť výskyt predčasných pôrodov, je potrebný ďalší výskum.

KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485, VVGS-2020-1662

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

DRABIŠČÁK, Erik DOK- DORKO, Erik - VARGOVČÁK, Marek DOK- VELK, Ľubomír - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - ANDRAŠČÍKOVÁ, Štefánia - KNAP, Viliam:

Analysis of potential risk factors associated with urolithiasis.

Central European Journal of Public Health, 30 (2022) ISSN 1803-1048.

Stravovacie návyky, pravidelný príjem tekutín, životný štýl a zloženie tela sú primárnym bodom výskumu. Výskum sa zameril na urolitiázu blížiacu sa potenciálnemu nebezpečenstvu, pričom sa snažil interpretovať rizikové faktory zodpovedné za urolitiázu a recidívu ochorenia. Mnohé stavy sú odlišné pre zdravú populáciu a skupinu pacientov. Vysoké BMI, nízky príjem tekutín, nadmerná konzumácia červeného mäsa a nízka fyzická aktivita sú najsilnejšími faktormi rozvoja urolitiázy. Pacienti by mali denne prijímať viac tekutín, často a intenzívne cvičiť a skonzumovať menšie množstvo červeného mäsa.

KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 010UPJŠ-4/2021; IPEL VVGS-2020-1485, VVGS 2020-1662, VVGS VUaVP35 vvgS-2020-1653.

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

PORÁČOVÁ, Janka - UHER, Ivan - VAŠKOVÁ, Hedviga - KIMÁKOVÁ, Tatiana - KONEČNÁ, Mária - MYDLÁROVÁ BLAŠČÁKOVÁ, Marta - SEDLÁK, Vincent:

Effectiveness of adherence to a mediterranean diet in the management of overweight women: the prospective interventional cohort study

International journal of environmental research and public health, 19, 23 (2022), ISSN 1660-4601.

Nezdravé stravovacie návyky predstavujú rizikové faktory životného štýlu ohrozujúce celkové zdravie a duševnú pohodu. Štúdie naznačujú, že stravovacie návyky sa obrátili smerom k západnej strave. Stredomorská diéta sa považuje za jednu z najúčinnějších v prevencii a liečbe nadváhy a obezity. Cieľom nášho výskumu bolo zistiť vplyv stredomorskej diéty na antropometrické a biochemické premenné u 181 žien z východoeurópskej krajiny. Vzorka bola rozdelená do troch odlišných skupín na základe veku. Hodnoty celkového telesného tuku medzi skupinami ukázali významný štatistický rozdiel ($p \leq 0,032$), čo možno pripísať veku kohorty (30 – 39 vs. 50 – 60 rokov). Prezentované zistenia môžu predstavovať základ pre ďalšie skúmanie a vývoj komplexnejších nástrojov, ktoré budú vhodné na monitorovanie, hodnotenie a predikcie manažmentu telesnej hmotnosti. **KEGA 002PU-4/2021.**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

RUSZKIEWICZ, Katarzyna Zuzanna - KIMÁKOVÁ, Tatiana - SIERADZKA, Karolina Angela - TOMCZYK, H.:

Selected risk factors for atherosclerosis (tobacco consumption, obesity, diabetes mellitus) and their trends in Poland over 20 years.

Ateroskleróza : metabolizmus, klinika, liečba=Atherosclerosis. 26, 1-2 (2022), ISSN 1335-2253.

Cieľom štúdie bolo analyzovať tri rizikové faktory aterosklerózy – konzumáciu tabaku, obezitu, diabetes mellitus a ich trendy v Poľsku za 20 rokov (2000-2019). Boli použité údaje zo štatistickej online databázy OECD. Zistil sa nárast úmrtí spôsobených diabetes mellitus v rokoch 2000-2018, nárast samostatne hlásenej obezity v rokoch 2004-2017 a pokles spotreby tabaku v rokoch 2001-2019 (pokles percent populácie vo veku 15+, ktorí sú každodennými fajčiarmi). Zníženie rizikových faktorov aterosklerózy je kľúčové pre

zníženie rozvoja a progresie ochorenia. Zníženie rizikových faktorov by sa malo riešiť sociálnymi kampaňami, podporou zdravia, preventívnymi opatreniami a vzdelávaním

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

DIABELKOVÁ, Jana - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - URDZÍK, Peter - DORKO, Erik - HOUŽVIČKOVÁ, Andrea - ANDRAŠČÍKOVÁ, Štefánia - DRABIŠČÁK, Erik - ŠKREČKOVÁ, Gabriela:

Risk factors associated with low birth weight.

Central European Journal of Public Health. 30, Supplement (2022), s. S43-S49. ISSN 1803-1048.

Nízka pôrodná hmotnosť je jedným z faktorov ovplyvňujúcich detskú morbiditu a úmrtnosť. Táto štúdia sa snaží preskúmať determinanty a výskyt nízkej pôrodnej hmotnosti. Štúdia bola vykonaná na základe zdravotných záznamov matiek a ich 1 946 detí narodených na Gynekologicko-pôrodnickej klinike UNLP v Košiciach. Z 1 946 novorodencov malo 271 (13,90 %) nízku pôrodnú hmotnosť. Faktory, ktoré súviseli s nízkou pôrodnou hmotnosťou boli základné vzdelanie matky (OR = 2,98, 95 % CI: 1,08-8,21, p = 0,034), rodinný stav slobodná (OR = 2,88, 95 % CI: 1,68-4,94, p < 0,001), počet návštev prenatálnej starostlivosti menej ako 8 (OR = 1,62, 95 % CI: 1,01-2,61, p = 0,047) a predčasný pôrod (OR = 74,94, 95 % CI: 45,44-123,61, p < 0,001). Zníženie výskytu nízkej pôrodnej hmotnosti si vyžaduje stratégie na zlepšenie životného štýlu matky, starostlivosti o matku a na posilnenie sociálnej podpory. **KEGA 007UPJŠ-4/2018; KEGA 008UPJŠ-4/2020; KEGA 010UPJŠ-4/2021; VVGS-2020-1485; VVGS 2020-1662.**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

DIABELKOVÁ, Jana - RIMÁROVÁ, Kvetoslava (Korešpondenčný autor) - URDZÍK, Peter - DORKO, Erik - HOUŽVIČKOVÁ, Andrea - ANDRAŠČÍKOVÁ, Štefánia - KAŇUKOVÁ, Lívia - KLUKOVÁ, Dana - DRABIŠČÁK, Erik - KONRÁDYOVÁ, Nika - ŠKREČKOVÁ, Gabriela:

Influence of maternal smoking during pregnancy on birth outcomes.

Central European Journal of Public Health=CEJPH. 30, č. Supplement (2022), s. S32-S36. ISSN 1210-7778.

Na Gynekologicko-pôrodnickej klinike UNLP v Košiciach sme realizovali štúdiu na 1 359 rodičkách, ktoré rodili v rokoch 2017-2019. Dojčatá narodené ženám, ktoré fajčili počas tehotenstva, mali nižšiu pôrodnú hmotnosť (v priemere 2 769,0 gramov) v porovnaní s nefajčiarkami (3 224,1 gramov) (p<0,001). Ženy, ktoré pokračovali vo fajčení počas tehotenstva, mali významne vyššiu pravdepodobnosť, že budú veľmi mladé (OR = 5,9; 95 % CI: 3,9 – 8,9; p < 0,001), slobodné (OR = 9,3; 95 % CI: 6,1 – 14,0; p < 0,001), nižšieho stupňa vzdelania (OR = 39,6; 95 % CI: 22,6-69,5; p<0,001). Keď boli tehotné, s najväčšou pravdepodobnosťou prvýkrát navštívili lekára po prvom trimestri (OR=0,1; 95% CI: 0,1-0,2; p<0,001) a s väčšou pravdepodobnosťou navštívili lekára menej ako 8-krát (OR = 6,1; 95 % CI: 4,2-8,8; p<0,001) počas tehotenstva. **KEGA 007UPJŠ-4/2018; KEGA 008UPJŠ-4/2020; KEGA 010UPJŠ-4/2021; VVGS-2020-1485; VVGS 2020-1662.**

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

JURIŠ, Peter - DIABELKOVÁ, Jana:

Epidemiologic analysis of spread risk of SARS 2 COVID 19 in healthcare institution.

Rehabilitácia: vedecko-odborný, recenzovaný časopis pre otázky liečebnej, pracovnej, psychosociálnej a výchovnej rehabilitácie. roč. 59, č. 1 (2022), s. 7-13. ISSN 0375-0922.

Z epidemiologických údajov pandémie je zrejmé, že jedným zo spôsobov prenosu vírusu môže byť aj prostredníctvom kontaminovaného prostredia vrátane toho, kde sa poskytuje zdravotná starostlivosť, či už neodkladného charakteru či ide o urgentnú, klinickú, následnú zdravotnícku starostlivosť, ktorá zahrňuje aj rehabilitáciu. Jednou z ciest šírenia sa infekcie môže byť aj cez zdravotnícky personál, ktorí tu vykonáva pracovné činnosti vrátane pacientov, ktorí prichádzajú na terapiu. Teoreticky, rovnako ako je to v prípade akéhokoľvek kontaktného povrchu kontaminovaného infikovanou osobou, infikovať sa môže kľučka dverí alebo iný povrch, jedlo by sa mohlo tiež dotykom nepriamo kontaminovať. Preto by sa mal každý pri umývaní rúk riadiť odporúčaniami orgánov verejného zdravotníctva.

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

RIMÁROVÁ, Kvetoslava (Korešpondenčný autor) - SAMASCA, Gabriel - MAKOVICKÝ, Pavol - ŽÁKOVÁ, Petra - LUPAN, Iulia - DORKO, Erik - DIABELKOVÁ, Jana - KAŇUKOVÁ, Lívia - JENČA, Andrej - PETRÁŠOVÁ, Adriana - KLUKOVÁ, Dana - SILAGHI, Ciprian - MAKOVICKÝ, Peter:

Genetically Modified Rodent Models and Celiac, Non-celiac Gluten Sensitivity: A Minireview.

Central European Journal of Public Health=CEJPH. 30, Supplement (2022), s. S27-S31. ISSN 1803-1048.

Celiakia je ochorenie, ktoré postihuje deti aj dospelých. Počas niekoľkých posledných desaťročí bolo pomocou vylepšených diagnostických nástrojov identifikovaných niekoľko nových atypických prípadov. Na druhej strane nástup celiakie v neskoršom veku, vrátane atypických foriem, ktorých klinický obraz sa prekrýva s inými autoimunitnými ochoreniami, ukazuje, že v súčasnosti existuje niekoľko neznámych génových mutácií, ktoré by mohli byť zodpovedné za rozvoj ochorenia. Neceliakálna gluténová senzitivita je entita zahrnutá pozitívom lepku, čo vedie k črevným alebo extraintestinálnym symptómom, ktoré sa zlepšia po odstránení lepku z výživy. Nové metódy založené na jednotlivých génových mutáciách môžu pomôcť pri atypickom rozpoznávaní celiakie a neceliakálnej gluténovej senzitivity u dospelých.

KEGA 007UPJŠ-4/2018; KEGA 008UPJŠ-4/2020; KEGA 010UPJŠ-4/2021; VVGS-2020-1485; VVGS 2020-1662.

Oblasť výskumu 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

V3 - Vedecký výstup publikačnej činnosti z časopisu

HOUŽVIČKOVÁ, Andrea - DORKO, Erik (Korešpondenčný autor) - RIMÁROVÁ, Kvetoslava - DIABELKOVÁ, Jana - DRABIŠČÁK, Erik:

Seroprevalence of Borrelia IgG antibodies among individuals from Eastern Slovakia.

Central European Journal of Public Health=CEJPH. Supplement (2022), s. S16-S21. ISSN 1803-1048.

Spôsob prístupu: <https://cejph.szu.cz/pdfs/cjp/2022/88/03.pdf>. 10.21101/cejph.a6808 DOI; SCOPUS

Naša prierezová štúdia bola zameraná na vyhodnotenie séroprevalencie Borrelia burgdorferi v skupine respondentov z východného Slovenska. Celkovo bolo 515 vzoriek krvi odobratých v rokoch 2013-2016 analyzovaných pomocou súpravy NovaLisa™, NovaTec - Borrelia IgG/IgM (Immunodiagnostica, Dietzenbach, Nemecko). IgG protilátky proti Borrelia burgdorferi boli zistené v 67 prípadoch (13,01 %) a IgM protilátky v 40 prípadoch (7,8 %). Predchádzajúce uhryznutie kliešťom bolo zaznamenané u 67,2 % týchto séropozitívnych

jedincov. Vyššia séropozitivita bola pozorovaná u mužov a osôb vo veku nad 61 rokov. Vidiecki obyvatelia mali vyššiu séropozitivitu (39 %) ako obyvatelia mestských oblastí (29 %). Štúdia odhaľuje, že IgG-séropozitivita na *Borrelia burgdorferi* na východnom Slovensku prevláda u mužov a vyskytuje sa najmä vo vidieckych oblastiach.

Projekty: KEGA 007UPJŠ-4/2018; KEGA 008UPJŠ-4/2020; KEGA 010UPJŠ-4/2021; VVGS-2020-1485; VVGS 2020-1662.

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke

O3 - Odborný výstup publikačnej činnosti z časopisu

DIABELKOVÁ, Jana - JURIŠ, Peter:

Zdravotné benefity konzumácie slavestrolov a citrusových plodov.

Slovenský veterinársky časopis: odborný a vedecký dvojmesačník pre veterinárnu starostlivosť a zdravie zvierat, veterinárnu farmáciu, dietetiku, welfare, hygienu potravín, potravinový dozor a veterinárnu prax=Slovak

Veterinary Journal. 47, 1 (2022), s. 27-28. ISSN 1335-0099.

Salvestrol je prítomný vo vyšších koncentráciách v šupke ako v samotnom ovocí a patrí medzi fytoalexíny. Vyskytujú sa v červených a zelených druhoch ovocia, zeleniny a bylín. Len nedávno boli zistené ich protinádorové účinky a to vďaka objavu vzťahu týchto prírodných látok voči špecifickému enzýmu. Salvestroly sú triedou fytonutrientov, ktoré sú u ľudí metabolizované nádorovo špecifickým enzýmom CYP1B1 v rakovinových bunkách, spúšťajú kaskádu procesov vrátane apoptózy, ktorých výsledkom je zastavenie alebo ústup rakoviny. Enzým CYP1B1 v nádorových bunkách mení po dodaní rastlinných látok salvestrolov ich chemickú štruktúru a vytvára z nich silné protirakovinové toxíny, ktoré spôsobujú, že nádorové bunky prestanú rásť alebo uhynú. Vďaka tomu, že enzým CYP1B1 sa nachádza v bunkách všetkých typoch rakoviny, užívanie salvestrolov dáva novú nádej pri liečbe nádorových ochorení.

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

P2 - Pedagogický výstup publikačnej činnosti ako časť učebnice alebo skripta

MAKOVICKÝ, Peter - RIMÁROVÁ, Kvetoslava:

Alkohol a drogy

Intervenčné postupy v prevencii a liečbe neinfekčných ochorení a návykov. 2022. - ISBN 9788097385323. - S. 129-169 [2 AH], CD-ROM.

Kapitola vo vysokoškolskej učebnici prináša poznatky o základných závislostiach na alkohole a drogách, zároveň navrhuje možnosti intervencie a prevencie týchto závislostí tak na úrovni zdravotníctva ako aj na úrovni psychologickéj terapeutickéj pomoci.

Projekty: KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová; - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko; VVGS-2020-1485. Rimárová. VVGS 2020-1662. Rimárová.

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

P2 - Pedagogický výstup publikačnej činnosti ako časť učebnice alebo skripta

RIMÁROVÁ, Kvetoslava:

Fajčenie

Intervenčné postupy v prevencii a liečbe neinfekčných ochorení a návykov. 2022. - ISBN 9788097385323. - S. 110-128 [0,93 AH], CD-ROM.

Kapitola vo vysokoškolskej učebnici prináša základné poznatky v oblasti prevencie fajčenia, takisto prináša poznatky o nových metódach fajčenia ktoré sú v poslednej dobe používané hlavne v skupine adolescentov. Kapitola prináša aj návrhy a intervencie oblasti prevencie fajčenia a zníženia závislosti v skupine fajčiarov.

Projekty: KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová; - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko; VVGS-2020-1485. Rimárová - VVGS 2020-1662. Rimárová

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

P2 - Pedagogický výstup publikačnej činnosti ako časť učebnice alebo skripta

RIMÁROVÁ, Kvetoslava:

Kardiovaskulárne ochorenia.

Intervenčné postupy v prevencii a liečbe neinfekčných ochorení a návykov., 2022. - ISBN 9788097385323. - S. 14-44 [1,52 AH], CD-ROM.

Kapitola vo vysokoškolskej učebnici prináša základné poznatky o kardiovaskulárnych ochoreniach, o možnostiach ich hodnotenia. Kapitola sa týka hlavne problematiky hypertenzie, artériosklerózy, ale aj ostatných kardiovaskulárnych ochorení, ktoré sú v populácii najčastejšou príčinou úmrtnosti.

Projekty: KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová; - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko; VVGS-2020-1485. Rimárová. VVGS 2020-1662. Rimárová.

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

P2 - Pedagogický výstup publikačnej činnosti ako časť učebnice alebo skripta

RIMÁROVÁ, Kvetoslava - KAŇUKOVÁ, Lívia DOK-51-I:

Vybrané rizikové faktory kardiovaskulárnych ochorení.

Intervenčné postupy v prevencii a liečbe neinfekčných ochorení a návykov. 2022. - ISBN 9788097385323. - S. 45-73 [1,42 AH], CD-ROM.

Kapitola vo vysokoškolskej učebnici prináša poznatky o základných rizikových faktoroch kardiovaskulárnych ochorení, o možnostiach ovplyvnenia týchto rizikových faktorov a takisto o možnosti intervencie a prevencie v ambulancii primárnej zdravotníckej starostlivosti a na úseku prevencie v oblasti verejného zdravotníctva.

KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová; - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko; VVGS-2020-1485. Rimárová. VVGS 2020-1662. Rimárová.

Oblasť výskumu: 180 Lekárske farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

P2 - Pedagogický výstup publikačnej činnosti ako časť učebnice alebo skripta

RIMÁROVÁ, Kvetoslava

Výživa v prevencii kardiovaskulárnych ochorení, odporúčané výživové dávky.

Intervenčné postupy v prevencii a liečbe neinfekčných ochorení a návykov. 2022. - ISBN 9788097385323. - S. 74-109 [1,76 AH], CD-ROM.

Kapitola vo vysokoškolskej učebnici a prináša poznatky o možnostiach využitia výživovej prevencie a intervencie v skupine kardiovaskulárnych ochorení. Text učebnice uvádza aj odporúčané výživové dávky ktoré je potrebné dodržiavať v jednotlivých vekových a pracovných skupinách.

KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová; - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko; VVGS-2020-1485. Rimárová. VVGS 2020-1662. Rimárová.

7. Iné

Granty riešené na pracovisku:

1. Multimediálne technológie vo výučbe štúdií kardiovaskulárneho rizika a zdravotného stavu populácie pre študentov VŠ s využitím voľne dostupných softwarových aplikácií - **KEGA 008/UPJŠ-4/2020 – zodpovedný riešiteľ Dorko**

2. Implementácia multimediálnych technológií vo výučbe preventívnych intervencií v lekárskejších a nelekárskych odboroch - **KEGA 010UPJŠ-4/2021- zodpovedný riešiteľ Rimárová**
3. E-learningová inovácia výučby predmetu Hygiena detí a mládeže - **VVGS 2020-1662 – zodpovedný riešiteľ Rimárová**
4. Analýza výskytu a zloženia močových kameňov v asociácii s rizikovými faktormi ochorenia - **VVGS VUaVP35 vvgS-2020-1653 – zodpovedný riešiteľ Drabiščák**
5. Implementácia e-learningových preventívnych intervencií v rámci výučby lekárskejších a nelekárskych odborov - **VVGS-2020-1485 – zodpovedný riešiteľ Rimárová**
6. Názov projektu: „Nanočastice pre riešenie diagnosticko-terapeutických problémov s COVID-19 (NANOVIR)“ - kód ITMS2014+: 313011AUW7, spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja, spoluriešiteľka **Sulinová**. Projekt NANOVIR prispeje k zvýšeniu účasti slovenských výskumných inštitúcií v medzinárodných výskumných projektoch zameraných na boj proti pandémie vyvolanej ochorením COVID-19 formou podpory bilaterálnej medzinárodnej vedeckej spolupráce s Aix-Marseille University, Francúzsko. **Sulinová**
7. projekt **VEGA 1/0429/20 – spoluriešiteľka Sulinová**

doc. MUDr. Kvetoslava Rimárová, CSc., mim. prof.
prednostka ÚVZaH